

CRIZA ȘTIINȚELOR EUROPENE
ȘI FENOMENOLOGIA TRANSCENDENTALĂ

CARTE APĂRUTĂ SUB EGIDA
SOCIETĂȚII ROMÂNE DE FENOMENOLOGIE

Edmund Husserl (1859–1938), fondatorul fenomenologiei, s-a născut la Proßnitz, în Moravia, și a studiat inițial matematica la Leipzig și la Berlin. La Viena a audiat cursurile lui Franz Brentano, sub influența căruia s-a reorientat către studiul filozofiei. A susținut în 1887 lucrarea de titularizare (*Habilitation*) cu titlul *Despre conceptul de număr*, sub coordonarea lui Carl Stumpf. După publicarea primei sale lucrări semnificative, *Filozofia aritmeticii* (1891), Husserl își dedică eforturile elaborării fenomenologiei, o nouă disciplină ce trebuia să împlinească vechiul ideal al filozofiei ca știință riguroasă.

Principalele opere: *Cercetări logice* (1900–1901; trad. rom. *Cercetări logice I*, Humanitas, 2007, și *Cercetări logice II/1*, Humanitas, 2009), *Idei privitoare la o fenomenologie pură și la o filozofie fenomenologică* (1913; trad. rom. Humanitas, 2011), *Logica formală și cea transcendențială* (1929), *Meditații carteziene* (1931; trad. rom. Humanitas, 1994), *Criza științelor europene și fenomenologia transcendențială* (1936).

EDMUND HUSSERL

Criza
științelor europene
și fenomenologia
transcendentală

Traducere din germană de
CHRISTIAN FERENCZ-FLATZ

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecția „Acta Phänomenologica“ este coordonată de Cristian Ciocan

Coperta colecției: Ioana Dragomirescu Mardare

Redactor: Cristian Ciocan

Tehnoredactor: Manuela Măxineanu

Corectori: Elena Dornescu, Cristina Jelescu

DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la C.N.I. Coresi S.A.

Edmund Husserl

Die Krisis der Europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie

Translation from the German language edition: *Die Krisis der Europäischen*

Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie

by E. Husserl (ed. by Walter Biemel)

Copyright © Martinus Nijhoff/Springer, The Netherlands, 1954,

2nd printing 2005 being a part of Springer Science + Business Media

All rights reserved.

© HUMANITAS, 2011, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HUSSERL, EDMUND

Criza științelor europene și fenomenologia transcendențială /

Edmund Husserl; trad.: Christian Ferencz-Flatz. – București: Humanitas, 2011

ISBN 978-973-50-3227-2

I. Ferencz-Flatz, Christian (trad.)

165.62

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	13
--------------------------------------	----

Partea I

Criza științelor ca expresie a crizei de viață radicale Oa umanității europene	17
---	----

§1. Există într-adevăr o criză a științelor, date fiind succesele pe care acestea le înregistrează în permanență?	19
§2. Reducerea pozitivistă a ideii de știință la simpla știință factuală. „Criza“ științei înțeleasă ca pierdere a semnificației ei pentru viață	22
§3. Întemeierea autonomiei umanității europene, odată cu noua concepție asupra ideii de filozofie elaborată în timpul Renașterii	25
§4. Eșecul noii științe ce înregistrase inițial atâtea îzbânzi și motivul neelucidat al acestui eșec	30
§5. Idealul filozofiei universale și procesul disoluției sale interne	32
§6. Istoria filozofiei moderne înțeleasă ca o luptă dusă pentru sensul omului	37
§7. Obiectivul cercetărilor din lucrarea de față	40

Partea a II-a

Clarificarea originii opoziției moderne dintre obiectivismul fizicist și subiectivismul transcendent	45
---	----

§8. Originea noii idei de universalitate a științei, datorată reconfigurării matematicii	47
§9. Matematizarea naturii întreprinsă de Galilei	50

a) „Geometria pură“	52
b) Ideea fundamentală a fizicii lui Galilei: natura înțeleasă ca univers matematic	59
c) Problema posibilității de a matematiza „plenitudinile“	69
d) Motivația concepției lui Galilei cu privire la natură	76
e) Caracterul propriu certificării de care beneficiază ipoteza fundamentală a științei naturii	83
f) Problema sensului pe care îl au „formulele“ în cadrul științei naturii	85
g) Golirea de sens pe care a suferit-o știința matematică a naturii din pricina „tehnificării“ ei	90
h) Lumea vieții, înțeleasă ca fundament de sens uitat al științei naturii	95
i) Neînțelegeri grave, datorate neclarităților privitoare la sensul însuși al matematizării	104
k) Semnificația fundamentală pe care o are problema originii științei matematice a naturii . . .	108
l) Caracterizarea metodică a interpretării noastre . . .	110
§10. Nașterea dualismului, din pricina luării drept etalon a fizicii. Raționalitatea lumii „more geometrico“ . . .	114
§11. Dualismul înțeles ca temei al imposibilității de a sesiza problemele rațiunii, ca premisă a specializării științelor și ca temelie a psihologiei naturaliste . . .	117
§12. Caracterizare de ansamblu a raționalismului fizicist modern	123
§13. Primele dificultăți întâmpinate de naturalismul fizicist în psihologie: neputința de a sesiza subiectivitatea în prestațiile ei propriu-zise	127
§14. Caracterizare anticipativă a obiectivismului și a transcendentalismului. Lupta dintre aceste două idei ca sens al întregii istorii spirituale a modernității	129
§15. Reflecție cu privire la metoda considerațiilor noastre de ordin istoric	132

§16. Descartes înțeles ca fondator original al ideii moderne de raționalism obiectivist și deopotrivă al motivului transcendental, menit să o dinamiteze pe cea dintâi	137
§17. Recursul lui Descartes la <i>ego cogito</i> . Explicitarea sensului acelei <i>epoché</i> introduse de Descartes	139
§18. Răstălmăcirea de către Descartes a propriei sale concepții: falsificarea psihologistă a <i>ego</i> -ului pur obținut prin intermediul acelei <i>epoché</i> a sale	145
§19. Interesul pronunțat al lui Descartes față de obiectivism ca temei al răstălmăcirii propriei sale concepții	150
§20. „Intenționalitatea“ la Descartes	153
§21. Descartes înțeles ca punct de plecare al celor două linii de dezvoltare ulterioare: raționalismul și empirismul	154
§22. Psihologia lui Locke, plasată sub semnul naturalismului și al teoriei cunoașterii	155
§23. Berkeley. Psihologia lui David Hume, înțeleasă ca teorie ficționalistă a cunoașterii: „falimentul“ filozofiei și al științei	159
§24. Motivul filozofic genuin al zdruncinării obiectivismului, ascuns în scepticismul lui Hume	163
§25. Motivul „transcendental“ în cadrul raționalismului: concepția kantiană a unei filozofii transcendente	166
§26. Considerații prelabile cu privire la conceptul de „transcendental“ care ne călăuzește	178
§27. Filozofia lui Kant și a urmașilor săi din perspectiva conceptului nostru călăuzitor de „transcendental“. Sarcina unei luări de poziție critice	180

Partea a III-a

Clarificarea problemei transcendente și funcția ce revine psihologiei în acest sens	185
---	-----

A. CALEA CE DUCE LA FILOZOFIA TRANSCENDENTALĂ FENOMENOLOGICĂ PORȚIND DE LA INTEROGAREA LUMII DATE DIN PREALABIL A VIEȚII	187
§28. „Presupoziția“ tacită a lui Kant: lumea ambientă a vieții, aflată în chip de la sine înțeles în vigoare . . .	187
§29. Lumea vieții poate fi dezvăluită ca un ținut al fenomenelor subiective rămase „anonime“	202
§30. Lipsa unei metode intuitive de cercetare, ca temei al construcțiilor mitice pe care le întreprinde Kant	206
§31. Kant și neajunsurile psihologiei din vremea sa. Lipsa de transparență a distincției dintre subiectivitatea transcendentă și suflet	210
§32. Posibilitatea unui adevăr ascuns, adăpostit în filozofia transcendentă a lui Kant: problema unei „noi dimensiuni“. Antagonismul dintre „viața de suprafață“ și „viața de adâncime“	213
§33. Problema „lumii vieții“ înțeasă ca o problemă parțială din cuprinsul problemei generale a științei obiective	218
§34. Expunerea problemei unei științe privitoare la lumea vieții	222
a) <i>Diferența dintre știința obiectivă și știința în genere</i>	222
b) <i>Utilizarea experiențelor subiectiv-relative în serviciul științelor obiective și ideea unei științe privitoare la ele</i>	225
c) <i>Reprezintă subiectiv-relativul o temă a psihologiei? . . .</i>	227
d) <i>Lumea vieții înțeasă ca univers principial intuitiv – lumea „adevărată din punct de vedere obiectiv“ înțeasă ca simplă substrucție „logică“, principial ne-intuitivă</i>	228
e) <i>Știința obiectivă înțeasă ca produs subiectiv – ca rezultat al unei practici aparte, cea teoretic-logică, ce ține la rândul ei de lumea vieții concepută în concretețea ei deplină</i>	232

- f) *Problema lumii vieții, înțeleasă nu atât ca problemă parțială, ci ca problemă filozofică universală* 236
- §35. Analitica unei *epoché* transcendente.
Primul pas: o *epoché* față de științele obiective 241
- §36. Cum poate lumea vieții – în urma suspendării științelor obiective – să devină tema unei științe?
Distincția de principiu dintre *a priori*-ul obiectiv-logic și *a priori*-ul lumii vieții 245
- §37. Structurile cele mai generale din punct de vedere formal ale lumii vieții: lucrul și lumea, de o parte, conștiința cu privire la lucru, de partea cealaltă . . . 253
- §38. Cele două moduri fundamentale în care lumea vieții poate fi luată drept temă: atitudinea directă, naiv-naturală și ideea unei atitudini consecvent reflexive, îndreptate asupra „cum“-ului, așadar asupra modului subiectiv de donație al lumii vieții și al obiectelor din cuprinsul ei . . . 255
- §39. Specificul unei *epoché* transcendente, înțeleasă ca schimbare totală a atitudinii de viață naturale . . . 263
- §40. Dificultățile inerente sensului veritabil de efectuare al unei atari *epoché* totale. Tentația de a o înțelege, răstălmăcind-o, ca pe o abținere, realizată pas cu pas, de la toate valabilitățile particulare . . . 264
- §41. Adevărata *epoché* transcendentală ne permite să realizăm „reducția transcendentală“ – descoperirea și cercetarea corelației transcendente ce persistă între lume și conștiința lumii 268
- §42. Sarcina prefigurării concrete a căilor ce permit efectuarea veritabilă a reducției transcendente . . . 270
- §43. Caracterizarea unei noi căi ce duce la reducție, distinctă de „calea carteziană“ 272
- §44. Lumea vieții înțeleasă ca temă a unui interes teoretic, determinat prin prisma unei *epoché* universale privitoare la realitatea lucrurilor mundane 275
- §45. Începuturile unei explicitări concrete a donațiilor intuiției sensibile, înțelese strict ca atare 277

- §46. *A priori*-ul corelativ, înțeles în universalitatea sa . . . 281
- §47. Indicarea unor noi direcții de cercetare:
fenomenele subiective fundamentale ale kinestezelor,
ale transformărilor de valabilitate, ale conștiinței
orizontale și ale socializării experienței 284
- §48. Orice ființare, indiferent ce sens va fi având ea
și cărei regiuni îi va fi aparținând, reprezintă
indicele unui sistem corelativ de ordin subiectiv . . . 291
- §49. Conceptul preliminar al constituirii transcendente,
înțeleasă ca „formare originară a sensului” .
Îngustimea analizelor desfășurate până aici
cu titlu de exemplu; indicarea unor noi
orizonturi de explicitare 295
- §50. O primă ordonare a tuturor problemelor luate
în lucru sub denumirile: *ego – cogito – cogitatum* . . . 301
- §51. Sarcina unei „ontologii a lumii vieții” 305
- §52. Apariția unor probleme paradoxale și de neînțeles.
Necesitatea unor noi reflecții radicale 308
- §53. Paradoxul subiectivității umane: faptul de a fi subiect
al lumii și totodată obiect în cuprinsul lumii . . . 315
- §54. Soluționarea paradoxului: 321
- a) *Noi în calitate de oameni și noi în calitate de subiecți
aflați în exercițiul prestațiilor ultime* 321
- b) *Eu – înțeles ca eu originar – constituii orizontul
transcendental al celorlalți, concepuți drept subiecți
întovărășiți cu mine în cadrul intersubiectivității
transcendentale, responsabile de constituirea lumii* . . . 324
- §55. Reajustarea de principiu a primei noastre abordări
a lui *epoché*, prin reducerea acesteia la *ego*-ul
absolut unic, aflat în chip ultim în funcțiune . . . 329
- B. CALEA CE DUCE LA FILOZOFIA TRANSCENDENTALĂ
FENOMENOLOGICĂ PORNIND DE LA PSIHOLOGIE . . . 337
- §56. Caracterizarea dezvoltărilor filozofice
de după Kant, din perspectiva luptei dintre
obiectivismul fizicist și „motivul transcendental”
ce se face din nou și din nou simțit 337

- §57. Despărțirea nefastă a filozofiei transcendente de psihologie 348
- §58. Îngemănarea și diferențele dintre psihologie și filozofia transcendentă.
Psihologia înțeală drept câmp al deciziilor 358
- §59. Analiza răsturnării atitudinii psihologice în cea transcendentă. Psihologia „înainte“ de și „după“ reducția fenomenologică.
(Problema „revărsării“) 365
- §60. Motivul ce a determinat eșecul psihologiei: presupuzițiile ei dualiste și fiziciste 369
- §61. Psihologia înțeală prin prisma tensiunii dintre ideea de știință (obiectivist-filozofică) și demersul empiric: incompatibilitatea celor două direcții de cercetare psihologică (cea psiho-fizică și cea a „psihologiei bazate pe experiența internă“) 373
- §62. Considerații preliminare legate de absurditatea unei echivalări de principiu între suflete și corpuri, înțelese ca realități: indicarea diferențelor principiale ce persistă între lucrul natural și suflet la nivelul temporalității, al cauzalității și al individuației 376
- §63. Caracterul problematic al conceptelor de „experiență externă“ și „experiență internă“. De ce anume nu a intrat până acum în sfera tematică a psihologiei și experiența lucrului corporal mundan, în calitatea ei de experiență a ceva ce este „doar subiectiv“? 382
- §64. Dualismul cartezian ca temei al paralelizării.
– Schema *știință descriptivă* – *știință explicativă* nu este îndreptățită decât dintr-o perspectivă cu totul formal-generală 385
- §65. Ideea de a proba îndreptățirea unui dualism întemeiat în chip empiric prin transpunerea noastră în demersul factic al psihologului, respectiv al fiziologului 390
- §66. Lumea experienței generale. Tipicul ei regional și abstractizările universale ce se pot realiza în sfera ei:

	„natura“, înțelegă drept corelat al unei abstractizări universale și problema „abstractizării complementare“	393
§67.	Dualismul abstractizărilor fondate în experiență. Influența istorică exercitată de perspectiva empiristă (de la Hobbes până la Wundt). Critica „empirismului datelor“	399
§68.	Sarcina unei explicitări pure a conștiinței ca atare: problematika universală a intenționalității. (Încercarea lui Brentano de a reforma psihologia)	403
§69.	Metoda psihologică fundamentală a „reducției fenomenologico-psihologice“. (Prima caracterizare: 1. Raportare intențională și <i>epoché</i> ; 2. Nivelurile psihologiei descriptive; 3. Instaurarea „spectatorului dezinteresat“)	407
§70.	Dificultățile „abstractizării psihologice“. (Paradoxul „obiectului intențional“, fenomenul intențional originar al „sensului“) . . .	417
§71.	Pericolul de a răstălmăci „universalitatea“ unei <i>epoché</i> fenomenologico-psihologice. Importanța decisivă pe care o are înțelegerea sa corectă	423
§72.	Raportul dintre psihologia transcendențială și fenomenologia transcendențială, înțeles ca poartă de acces veritabilă la o cunoaștere de sine pură. Înlăturarea definitivă a idealului obiectivist în cazul științei despre suflet	445
§73.	Cuvânt de încheiere: Filozofia înțelegă ca meditație a omeniirii cu privire la sine însăși, ca realizare de sine a rațiunii	460
	<i>Indice de nume</i>	471

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Traducerea de față are la bază textul german al lucrării *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendentale Phänomenologie*, publicat pentru întâia oară sub forma sa integrală în 1953, în volumul VI din colecția Husserliana, sub îngrijirea lui Walter Biemel, la cincisprezece ani după moartea lui Husserl. Primele două părți ale lucrării fuseseră deja publicate în timpul vieții lui Husserl, în 1936, în revista *Philosophia*, editată la Belgrad de Arthur Liebert, ele reprezentând de altfel ultima publicație antumă a filozofului german. În aprilie 1938, Husserl moare fără a mai apuca să trimită la tipar a treia și ultima parte a textului, și lasă în urmă o colosală arhivă de manuscrise inedite.

Criza științelor europene și fenomenologia transcendentă se numără – alături de *Cercetări logice* și *Idei privitoare la o fenomenologie pură și la o filozofie fenomenologică* – printre operele fundamentale ale lui Husserl. Lucrarea își are originea în două cicluri de conferințe: cele dintâi au fost susținute în mai 1935 la Viena sub titlul *Filozofia în contextul crizei umanității europene*, iar cele din urmă în noiembrie 1935 la Praga sub titlul *Criza științelor europene și psihologia*. În vederea publicării prelegerilor, Husserl dezvoltă și aprofundează în mod radical tematica lor în decursul anului 1936 și reușește să trimită la tipar, în decembrie 1936, primele două părți ale manuscrisului. Finalul

lucrării – partea sa cea mai amplă și consistentă de altminteri – a fost revizuită constant de către Husserl până la izbucnirea, în august 1937, a bolii ce avea să îi aducă în cele din urmă sfârșitul. Textul, așa cum a apărut el în volumul VI al seriei Husserliana, este ca atare neîncheiat, editorul volumului adăugând în chip de concluzie ultimul paragraf dintr-o notație manuscrisă a lui Husserl, cuprinsă în grupa de manuscrise postume K III, dedicată tematicii abordate în *Krisis*.

Tema volumului și punctul ei de plecare îl reprezintă „criza științelor europene“, o criză care se leagă nu atât de validitatea tehnică intrinsecă a rezultatelor lor științifice, cât de „semnificația lor pentru viață“, așadar de faptul că știința a încetat să mai aibă acel rol călăuzitor și structurant pentru viața omului modern pe care i-l atribuiseră Renașterea. Constatarea unei atari devalorizări a științificității înseși, din perspectiva idealului care o anima la origine, reprezintă pentru Husserl principala cauză a unei crize tot mai patente a întregii „umanități europene“ – nu trebuie uitat că prelegerile sunt ținute la doar doi ani după victoria „revoluției“ național-socialiste în Germania –, și ea îl determină pe Husserl să întreprindă o reflecție radicală asupra originilor istorice ale științei moderne, ale filozofiei și în cele din urmă ale fenomenologiei înseși, precum și o evaluare a lor din perspectiva idealului care le motivează.

Lucrarea este structurată în trei părți. Partea întâi explicită sensul unei „crize a științei“ și o leagă de ideea unei crize generice a umanității europene. Partea a doua își propune să traseze o geneză a științificității moderne și să clarifice întreaga istorie a științei și filozofiei moderne ca pe o dispută între două tendințe: cea a obiectivismului

fizicist și cea transcendențială, invită pentru întâia oară în cuprinsul *Meditațiilor* lui Descartes. Partea a treia își propune clarificarea fenomenologică a acestui motiv transcendențial, urmărind în acest sens, în cele două secțiuni ale părții finale, două căi posibile: cea dintâi pornește de la „lumea vieții“, solul fenomenal de la sine înțeles, presupus în mod tacit și neglijat în chip tematic de întreaga tradiție a științificității moderne; ce-a de-a doua continuă linia reflecțiilor istorice inițiate în primele părți, arătând de ce anume neconținutele eșecuri înregistrate în construcția unei psihologii viabile au fost ca atare inevitabile în lipsa unei abordări transcendente coerente, ce a devenit cu puțință abia odată cu fenomenologia transcendențială inițiată de Husserl.

*

În cadrul prezentei versiuni românești sunt marcate cu cifre între paranteze paginile ediției germane, la care se referă toate trimiterile din subsolul paginii, precum și indicele de nume de la finalul cărții. Notele traducătorului au fost marcate cu (*, **, ***, ...), iar cele ale autorului cu (1, 2, 3, ...); de asemenea, parantezele introduse de traducător au fost marcate cu [], pentru a le distinge de cele ale autorului ().

Aș vrea, în final, să le mulțumesc lui Paul Marinescu și lui Cristian Ciocan pentru minuția cu care au revizuit textul traducerii și de asemenea CNCS–UEFISCDI pentru sprijinul fără de care volumul de față, cuprins în proiectul PN II – RU 26/2010, nu ar fi putut apărea.

TRADUCĂTORUL

Partea I

[1]

CRIZA ȘTIINȚELOR CA EXPRESIE
A CRIZEI DE VIAȚĂ RADICALE
A UMANITĂȚII EUROPENE

*§1. Există într-adevăr o criză a științelor,
date fiind succesele pe care acestea
le înregistrează în permanență?*

Trebuie să mă aștept, în acest sălaș dedicat științelor în care ne aflăm, ca titlul prelegerilor noastre – *Criza științelor europene și psihologia** – să stârnească proteste. O criză a științelor noastre în genere? Putem oare să vorbim în mod serios despre așa ceva? Nu este oare această idee, pe care o auzim atât de des rostită astăzi, o simplă exagerare? Căci criza unei științe nu înseamnă nimic altceva decât că științificitatea ei propriu-zisă – așadar modul în care ea și-a formulat propria sarcină și maniera în care și-a format metodică în vederea acesteia – au devenit problematice. Or, poate că această constatare este corectă în ceea ce privește filozofia, care, în vremurile noastre sceptice, riscă într-adevăr să cadă pradă iraționalismului ori misticismului. Iar în măsura în care psihologia mai are încă pretenții filozofice și nu se mulțumește doar să facă parte din rândul științelor pozitive, s-ar putea prea bine ca o atare constatare să se aplice în egală măsură și în cazul ei. În schimb, cum am putea noi oare să vorbim

* Astfel suna titlul inițial al ciclului de prelegeri ținut de Husserl la Praga în noiembrie 1935 (*n. ed. germ.*).

pur și simplu și în mod serios despre o criză a științelor în genere, așadar deopotrivă a științelor pozitive, iar în rândul lor, și despre o criză a matematicii pure sau a științelor exacte ale naturii, pe care nu încetăm să le admirăm drept modele ale unei științificități riguroase și încununate de izbânzi? Firește că și ele se arată a fi schimbătoare în ceea ce privește stilul de ansamblu al conținutului lor teoretic [*Theoretik*] și al metodicii lor sistematice. Bunăoară, ele au reușit abia de curând să iasă din acea încremenire care le pândea sub denumirea de „fizică clasică“, și care reprezenta, de bună seamă, un pericol pentru ele, tocmai prin calitatea sa de presupusă încununare clasică a stilului lor statornicit de secole. În schimb, putem oare să spunem

[2] | că lupta victorioasă dusă împotriva idealului fizicii clasice și de asemenea disputa, ce continuă încă și astăzi, privitoare la forma veritabilă în care trebuie edificată [*echte Aufbauform*] matematica pură conform sensului ei implică în mod automat concluzia potrivit căreia fizica și matematica de dinainte nu erau încă științifice, sau că ele nu ar fi dobândit cu adevărat niște cunoștințe evidente [*evidente Einsichten*] cu privire la câmpul lor de studiu, chiar dacă altminteri ele vor fi avut, firește, îngustimile și neclaritățile lor? Căci nu sunt oare aceste cunoștințe și pentru noi – cei ieșiți de sub semnul acestor îngustări – niște evidențe constrângătoare? Și nu înțelegem noi oare în chip desăvârșit, atunci când ne transpunem înapoi în atitudinea proprie „clasicilor“, cum anume au luat naștere în cadrul ei toate acele descoperiri semnificative și etern valabile ale lor, precum și puzderia de invenții tehnice care au stârnit într-o așa mare măsură admirația generațiilor trecute? Căci, indiferent dacă fizica este reprezentată de un Newton, de un Planck ori Einstein, sau de vreun altul

în viitor, ea a fost întotdeauna și a rămas o știință exactă. Și ea rămâne astfel chiar dacă ar avea dreptate toți aceia care susțin că nu ne putem aștepta și nu putem spera să ajungem vreodată la o formă absolut ultimă a stilului în care se edifică conținutul ei teoretic în ansamblul său [*Aufbaustil der gesamten Theoretik*].

Ceva similar se întâmplă, desigur, și în cazul unei alte mari clase de științe pe care obișnuim să le plasăm în rândul științelor pozitive, și anume în cazul științelor concrete ale spiritului – iar în acest sens este indiferent cum anume înțelegem raportul atât de controversat dintre aceste științe și idealul de exactitate propriu științelor naturii, o problemă care, de altfel, atinge deja raportul dintre disciplinele bio-fizice (așadar științele „concrete“ ale naturii) și cele din sfera științelor matematic exacte ale naturii. Rigoarea științifică a tuturor acestor discipline și evidența prestațiilor lor teoretice, precum și a succeselor lor constante și incontestabile, sunt dincolo de orice îndoială. Poate că doar în privința psihologiei nu vom putea fi la fel de siguri, oricât ar pretinde ea să fie – în raport cu științele concrete ale spiritului – știința abstractă a spiritului menită să le confere acestora explicațiile ultime. În schimb, în măsura în care vom atribui acest handicap al metodei și al prestației ei unei dezvoltări ce decurge în mod firesc mai lent, vom accepta totuși în chip aproape unanim că cele spuse mai devreme se aplică în egală măsură chiar și în cazul psihologiei. În orice caz însă, contrastul dintre „științificitatea“ acestei întregi clase de științe, pe de o parte, și „neștiințificitatea“ proprie filozofiei, pe de altă parte, este imposibil de trecut cu vederea. Vom admite prin urmare, de la bun început, că acel prim protest interior al omului [3]

de știință care, sigur de metoda sa, se scandalizează în fața titlului prelegerilor noastre este pe deplin justificat.

§2. *Reducerea pozitivistă a ideii de știință la simpla știință factuală. „Criza“ științei înțeleasă ca pierdere a semnificației ei pentru viață [Lebensbedeutsamkeit]*

În schimb, poate că dintr-o altă perspectivă – și anume din prisma lamentațiilor ce se aud astăzi de pretutindeni cu privire la criza culturii noastre și la rolul pe care l-ar fi jucat științele în acest sens – ne vor apărea totuși suficiente motive pentru a supune științificitatea proprie tuturor științelor *unei critici serioase și cât se poate de necesare*, fără însă a abandona totodată acel prim sens al științificității lor, ce este de bună seamă inatacabil înăuntrul sferei de legitimitate a prestațiilor lor metodice.

Într-adevăr, vom da curs ideii schițate adineaori și vom schimba ca atare direcția de ansamblu a considerațiilor noastre. Făcând acest lucru, vom vedea curând că problema [*Fraglichkeit*] de care suferă psihologia, o „criză“ specifică ei, pe care ea o traversează nu doar în zilele noastre, ci de secole bune, a reprezentat una dintre principalele cauze cărora li se datorează apariția în cadrul științelor moderne – iar, în rândul acestora, chiar și în cadrul celor matematice – a unei întregi serii de ininteligibilități enigmatice și imposibil de soluționat, precum și, în strânsă legătură cu aceasta, a unui anumit tip de „enigme ale lumii“ [*Welträtsel*], pe care epocile anterioare nu le-au cunoscut. Căci toate aceste enigme nu sunt în cele din urmă nimic altceva decât *enigme ale subiectivității*, fiind ca atare legate în chip indisolubil de *enigma proprie tematicii și metodei psihologiei*. Spunem toate acestea doar pentru a indica de

la bun început sensul mai profund pe care îl are demersul întreprins de noi în cadrul acestor pelegeri.

Vom porni astfel de la o răsturnare petrecută la finele secolului trecut la nivelul valorizării generale a științelor. Ea nu privește propriu-zis științificitatea acestora, ci semnificația pe care ele o au și o pot în genere avea pentru existența umană. În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, omul modern a permis ca întreaga sa concepție despre lume [*Weltanschauung*] să fie determinată în chip exclusiv prin prisma științelor pozitive, orbit fiind de acea *prosperity* pe care le-o datora. Odată cu aceasta, el a întors spatele cu indiferență tuturor întrebărilor | ce au, de fapt, [4] un rol crucial pentru o umanitate veritabilă. Simplele științe factuale creează simpli oameni factuali. Drept consecință, era inevitabil să se ajungă, în special în anii de după război, la o răsturnare a valorizării publice a științei, ea ajungând, după cum știm, să îmbrace în cazul generației mai tinere forma unei veritabile atitudini dușmănoase față de aceasta. În condițiile crizei noastre existențiale [*Lebensnot*] – așa îi auzim pe mulți spunând – știința înțeleasă astfel nu mai are nimic să ne transmită. Ea exclude în chip principial tocmai acele întrebări care sunt cele mai arzătoare pentru omul acestor timpuri de restriște, livrat celor mai catastrofale răsturnări: întrebările privitoare la sensul sau la lipsa de sens a întregii noastre existențe omenești. Dar nu pretind oare aceste întrebări, în generalitatea și în necesitatea lor valabilă pentru toți oamenii, niște meditații de ordin general și niște răspunsuri izvorâte dintr-o evidență [*Einsicht*] rațională? În definitiv, ele privesc omul ca pe o ființă ce se decide în chip liber, în comportamentul său față de lumea umană și extra-umană ce îl înconjoară, așadar ca pe o ființă liberă în posibilitățile sale de a se configura

în chip rațional pe sine însuși și lumea sa înconjurătoare. Or, ce anume ne poate spune știința despre rațiune și nerațiune, așadar despre noi oamenii, înțelegi ca subiecți ai acestei libertăți? Simplele științe privitoare la corpuri nu pot, firește, să ne spună nimic, căci ele fac de bună seamă abstracție de tot ceea ce este de ordin subiectiv. În ceea ce privește științele spiritului, pe de altă parte – ce tratează, în cuprinsul tuturor disciplinelor lor particulare și generale, despre omul înțeles în existența sa spirituală, așadar în orizontul istoricității sale – ni se va răspunde că rigoarea lor științifică îi pretinde în mod necesar cercetătorului să scoată din circuit cu meticulozitate orice luare de poziție de ordin valoric, precum și orice întrebare legată de raționalitatea sau de lipsa de raționalitate a umanității tematizate de el și a diverselor sale creații culturale. Adevărul obiectiv, științific se reduce exclusiv la constatarea a ceea ce este lumea la nivel factual, fie ea fizică sau spirituală. Mai poate însă lumea și existența umană din cuprinsul ei să aibă cu adevărat un sens, în condițiile în care științele nu admit cu titlu de adevăr decât ceea ce poate fi constatat în chip obiectiv în acest fel, iar istoria nu are nimic altceva să ne învețe decât faptul că toate configurațiile lumii spirituale, toate legăturile de viață, toate idealurile și normele ce conferă un reper stabil oamenilor, se formează și se risipesc ca niște valuri trecătoare? Mai pot oare toate acestea să aibă un sens în condițiile în care lucrurile au stat dintotdeauna astfel și vor sta întotdeauna astfel, în condițiile în care rațiunea devine mereu non-sens, iar binefacerea năpăstă? Ne putem oare împăca cu acest gând, putem trăi într-o asemenea lume a cărei evoluție istorică nu este nimic altceva

[5] decât o nesfârșită înlănțuire | de entuziasmări iluzorii și decepții amare?